Un autor tan clàssic com Paul Rehme, diu que l'afer de l'assegurança marítima l'exerciren en un principi, gairebé exclusivament, italians i espanyols.[1] Deixant de banda allò que l'afirmació pugui tenir d'exagerada, és ben cert que la fase medieval de la història d'aquesta institució és només a les costes d'Itàlia, Provença i els Països Catalans, que pot ésser estudiada amb una base documental un xic extensa. Tot i això, i encara que faci estrany, el tema de l'assegurança marítima no ha estat de la predilecció de la historiografia catalana;[2] i aquesta circumstància ha fet, segurament, que hagi estat cultivat per historiadors de fora casa, més coneixedors, generalment, de la història de la tècnica jurídica i comercial d'aquest contracte, que no pas de les fonts històrico-jurídiques catalanes.[3] Aquesta negligència del tema de l'assegurança pels nostres autors és més de doldre perquè a casa nostra potser hi ha la millor col·lecció de fonts estrictament jurídiques de tot Europa per a l'estudi de la seva fase medieval, la qual és encara coneguda d'una manera molt superficial, contrastant amb els eficients treballs que hom ha dedicat en les darreres dècades a l'estudi d'aquesta institució al segle XVI.[4]

És per això que, per a compensar un xic la desproporció, sembla escaient en aquest recull d'estudis en homenatge a un historiador de l'Edat mitjana catalana tan representatiu com Ferran Soldevila, d'aportar-ne un de relatiu a les fonts històriques medievals de l'assegurança marítima. És clar que no pretenem pas, en un modest article com aquest, de redreçar la defi-

[1] PAUL REHME, *Historia universal del Derecho mercantil*, traducció de E. GÓMEZ ORBANEJA (Madrid 1941), 185.

[2] Les obres bàsiques són: A. DE CAPMANY I DE MONPALAU, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona* (Barcelona 1961) I, 411-412 i 828-829, i F. VALLS I TABERNER, *Consolat de mar*, III (Barcelona 1933), 5-8. Cal citar també S. GUBERN I SALISACHS, *Barcelona, cuna de la primera compilación legislativa sobre seguros marítimos*, «El Eco del Seguro» (1948) 113, 149, 185.

[3] A. E. SAYOUS, *Les méthodes commerciales de Barcelone au XV siècle, d'après des documents de ses archives, RHDFE*, XV (1936), 255-301; L. PERELS, *L'apparition des prêts, changes et assurances maritimes dans les pays de la Couronne d'Aragon, RHDFE*, XXII (1943), 280-286; M. DEL TREPPO, *Assicurazioni e commercio internazionale a Barcelona nel 1428-1429, RStI*, LXIX (Napoli 1957), 508-541.

[4] R. CARANDE, *Carlos V y sus banqueros. La vida económica de España en una fase de su hegemonía (1516-1556), RdO* (1943), 279 ss; G. CÉSPEDES DEL CASTILLO, *Seguros marítimos en la carrera de Indias, AHDE*, XIX (1948-49), 57-102; M. BASAS FERNÁNDEZ, *Contribución al estudio del seguro marítimo en el siglo XVI, RDM*, XXIV (1957), 307-346.

ciència secular de la investigació històrica d'aquest tema. Sí que ens plauria, però, d'aportar textos i criteris que, bé que de moment siguin només una primera visió, puguin ésser útils el dia que hom es decideixi a fer una actualització de la doctrina històrica catalana relativa a l'assegurança marítima.

Utilitzem gairebé exclusivament la documentació dels consolats de mar catalans, aplegada al Seminari d'Història del Dret de la Universitat de Barcelona, que fins ara no havia estat aprofitada. Cal tenir present, però, que aquesta documentació, bé que interessant, no és pas l'única relativa a l'assegurança, car hi ha d'altres fonts documentals, que cal estudiar també, per a conèixer bé aquest tema, molt particularment la documenació notarial i la municipal de les nostres grans ciutats marítimes; fonts documentals que, bé que hagin estat ja utilitzades, poden donar molt més fruit que l'aconseguit fins ara. És per aquesta unilateralitat de la documentació utilitzada, que, més que no pas conclusions, són insinuacions i suggeriments el que hi ha en les ratlles que segueixen, llevat de l'aportació estrictament documental que, per la seva mateixa naturalesa, té un valor més ferm i més positiu que qualsevol interpretació.

I

Els orígens de l'assegurança marítima als Països Catalans

El benemèrit Antoni de Capmany digué que a Barcelona «en el año 1401 no debían de estar en uso los *seguros*».[5] Aquesta conjectura de Capmany ha estat ben aprofitada per la tendenciositat pro-genovesa de Sayous, segons el qual l'assegurança marítima, que es practicava correntment a Gènova des de mitjan segle XIV, no es practicà a Barcelona fins a la darreria d'aquell segle.[6] El document en què recolza aquesta conjectura és un privilegi concedit el 15 de gener de 1401 pel rei Martí, que estenia la jurisdicció dels consolats de mar de Barcelona, Mallorca, Perpinyà, i potser València, als actes mercantils no marítims;[7] document en el qual hom enumera només els actes propis d'aquell comerç, i no els del comerç marítim, els quals ja eren de la jurisdicció consular des de molts anys enrera. És, doncs, natural

[5] *Op. cit.*, I, 828-829.
[6] *Loc. cit.*, 262-263.
[7] Per a Barcelona cf. Capmany, *Memorias*, pàg. 394, doc. 268; el privilegi de Mallorca a l'AHM, *Llibre de Sant Pere*, fol. 77 v; el de Perpinyà a l'APO (FLM) *Liber privilegiorum consulatus maris*, fols. 27-28.

que aquest document no parli de l'assegurança marítima, com no parla en particular de cap altre contracte marítim, i el seu silenci, en conseqüència, és ben inexpressiu pel que fa referència a l'assegurança marítima.

La realitat històrica sembla haver estat una altra. És veritat — i, naturalment, no es descuidà de remarcar-ho Sayous — que el *Llibre del Consolat de Mar,* en la forma ordinària o mallorquina, no parla de l'assegurança; i hom pot afegir encara, particularitzant més, que no en parla l'*Orde judiciari* segons aquesta forma, que fou redactada a Mallorca en 1343 - 1345.[8] Però és igualment veritat que la forma valenciana d'aquest *Orde judiciari,* que fou redactada a València en 1351 - 1358,[9] enumera, entre els contractes subjectes a la jurisdicció dels consolats de mar de València i Barcelona, l'«assegurament de diners e de robes».[10] Aquestes dues versions del mateix text consular, cronològicament tan pròximes, i de les quals l'una en parla i l'altra no, sembla que indiquen amb bastant de precisió l'època inicial de l'asegurança al nostre país. Altrament, hom esmenta com el primer contracte clar d'assegurança conegut un que porta la data de 23 d'octubre de 1347, i que versa sobre unes mercaderies carregades a Gènova en el vaixell *Santa Clara* per portar-les a Mallorca.[11] Aquest fet suposa ja, de bon principi, la relació d'un port del nostre país amb el contracte d'assegurança, i aquesta primera relació fa que sembli també més versemblant històricament l'origen trescentista d'aquest contracte, tal com es deriva de l'*Orde judiciari,* que no pas l'origen més tardà que suposaven Capmany i Sayous.

Tot i això, hom no ha exhumat encara als nostres arxius documents d'assegurances marítimes corresponents al segle XIV. A l'Arxiu de Protocols de Barcelona, que és l'únic que ha estat examinat en aquest sentit, els manuals d'assegurances comencen en un llibre del notari Bartomeu Masons, corresponent als anys 1428 - 1429,[12] però això no vol pas dir que en els manuals comuns anteriors no hi hagi d'haver contractes d'assegurança. El que passa és que la recerca en els manuals comuns és insegura i laboriosa, perquè els contractes d'assegurança es trobaran en promiscuïtat amb actes de tota mena, i, per tant, la troballa immediata, fàcil i segura, no és possible; però aquesta tasca de recerca en els manuals comuns dels arxius de protocols, tot i la seva inseguretat i la seva laboriositat, cal fer-la, si hom vol

[8] Cf. A. GARCIA, *Estudios sobre los orígenes del derecho marítimo hispano-mediterráneo, AHDE* (1969), 267-270.

[9] *Ibid.*, i *La datació de la compilació valenciana del Llibre del Consolat de mar,* «VIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó» (València 1969), 257-271.

[10] *Orde judiciari* del consolat de València, cap. XLVI. Aquest capítol no és a la forma ordinària (cf. *loc. cit.* a la nota 8, pp. 315-316).

[11] F. FARIÑA, *Derecho comercial marítimo,* IV (Barcelona 1956), 13.

[12] CAPMANY, *Memorias* II, 1138.

arribar a conèixer la protohistòria de l'assegurança. Una altra raó per la qual no és fàcil la troballa dels documents notarials d'assegurança és el costum que hi havia de consignar-los només moltes vegades en documents privats («pòlisses e albarans»), costum que prohibiren les ordinacions de Barcelona des del 1452 [13] fent obligatòria la intervenció notarial.

De la primera meitat del segle XV, per contra, ja sovintegen molt en la documentació coneguda les referències a l'assegurança marítima.

El 1414 es ventilà al consolat de mar de Perpinyà una qüestió sobre la paga d'una prima d'assegurança, deguda per un vaixell de Cotlliure arribat de Palerm, a Guillem Fabra, canviador, la qual prima importava quinze lliures, per a una suma assegurada de dues-centes cinquanta (=sis per cent). [14]

El 15 d'octubre de 1427 Pere Rexach, advocat fiscal, declarava que pertanyia a la jurisdicció del Consolat de Mar de Barcelona, contra els alcaldes de la seca de la mateixa ciutat, l'execució de la suma assegurada en un contracte, pel qual Pere Torralles, moneder de Càller, i altres mercaders de Barcelona havien assegurat a Joan d'Andreu, mercader, una quantitat de diners que aquest havia deixat en préstec marítim al patró d'una nau castellana. [15]

I l'11 de juny de 1435 el rei Alfons *el Magnànim* anullava un recurs interposat davant el governador de Mallorca per Antoni Oloerga, patró, contra la sentència del jutge d'apells del consolat de mar d'aquella ciutat, que desestimava una seva reclamació contra Joan de Sales, mercader mallorquí, per raó d'una assegurança que havia contractat amb aquest. [16]

En aquesta època comencen també els llibres d'assegurances conservats a l'Arxiu de Protocols de Barcelona a què abans ens hem referit. [17] Sayous publicà també un contracte d'assegurança procedent de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, segons el qual, el 12 d'abril de 1428, Pere Maries i quatre altres mercaders de Barcelona, un d'ells alemany, asseguraven a Joan Font, draper ciutadà de Barcelona, dues bales de draps anglesos, carregades pel mercader Joan de la Torra a Anglaterra, per portar-les fins a València en la nau del genovès Nicolo de Nigro. [18]

[13] Veg. més avall *La forma del contracte: pòlissa i escriptura notarial.*

[14] G. ROMESTAN, *Le «Consulat de mer» de Perpignan dans la première moitié du XV siècle*, «XXXVII et XXXVIII Congrès de la Fédération Historique du Languedoc méditerranéen et du Roussillon» (Limoux-Nimes 1964-1965), 162.

[15] BC (FJC), ms. B. 194, fol. 3.

[16] AHM, *Jurisdiccions i estils*, fol. 145.

[17] Relacionats en *loc. cit.* a la nota 12.

[18] *Loc. cit.* a la nota 3, pàgs. 263-265. El comerç dels Països Catalans amb Flandes i Anglaterra, tan difícil per a l'assegurança a casa nostra, venia ja del segle XIII (cf. F. SEVILLANO COLOM, *De Venecia a Flandes y Portugal, siglo* XIV), *BSAL*, XXXIII (1968), pàgs. 18-26 de l'extret. La referència més antiga

I d'aquesta època són també, finalment, els primers preceptes coneguts de la ciutat de Barcelona sobre assegurances marítimes, que comencen amb la crida del 12 d'abril de 1432 prohibint de contractar assegurances sobre naus de Venècia, Florència, Gènova, Pisa, Lucca, Siena i Llombardia i sobre llurs càrrecs. [19]

II

Les ordinacions de la ciutat de Barcelona sobre assegurances

L'esmentada ordinació del 12 d'abril de 1432 obre un cicle o sèrie d'ordinacions de la ciutat de Barcelona sobre les assegurances marítimes, que constitueix potser la sèrie o cicle més important i extens de preceptes relatius a aquest contracte, que hom coneix a Europa durant l'Edat mitjana. Com diu Goldschmidt, és a Barcelona on tingué lloc una codificació completa del dret d'assegurances, la qual fixà, essencialment, el costum mercantil, i en certs aspectes el féu avançar positivament. [20] Capmany, Pardessús i Valls i Taberner reproduïren les ordinacions més conegudes d'aquesta sèrie o cicle; però, a més d'aquestes ordinacions publicades, n'hi ha d'altres d'igualment importants, que han restat desconegudes. Les que coneixem — i no gosaríem pas dir que no n'hi hagi d'altres — són les següents:

1) La del 12 d'abril de 1432, suara citada.

2) Les ordinacions promulgades pel veguer Guillem de Sant Climent i el batlle Mateu Desvall el 21 de novembre de 1435. [21]

3) Les promulgades pels mateixos oficials el 14 d'agost de 1436. [22] Són només una correcció o esmena de les anteriors, que deixaren vigents.

4) Les promulgades pel regent de la vegueria Arnau-Guillem Pastor i el batlle Antoni Pujades el 1452, probablement. Constitueixen una redacció total, que derogà i substituí les anteriors. Com que no sabem que hagin estat publicades, les inserim com a apèndix I d'aquest article, segons el text contingut en el ms. del *Llibre del Consolat* conservat a la Biblioteca de Catalunya. [23] Bé que aquest text no porta datació, hom aprecia clarament que les

per ara coneguda del comerç amb Flandes és un contracte de comanda celebrat a Vic el 5 de març de 1240 (A. Garcia, *Contractes comercials vigatans de principis del segle* XIII, «Ausa», núm. 43 (Vic 1963), pàg. 329, doc. 13.

[19] BC (FJC), ms. B. 191, fol. B; ms. B. 193, fol. 1.

[20] Cf. Valls i Taberner, *loc. cit.* a la nota 2, pàg. 6.

[21] Publicades per Capmany, *loc. cit.* a la nota 2, vol. II, pàgs. 448-452, doc. 306; i Valls i Taberner, *loc. cit.* a la nota 2, pàgs. 33-45.

[22] Publicades per Capmany, *ibid.*, pàgs. 459-460, doc. 313; i per Valls i Taberner, *ibid.*, 47-49.

[23] BC, ms. 989, fols. 136-139v.

disposicions que conté són intermèdies entre les de 1435 - 36 i les del 1458; i com que en aquest intermedi de temps només coneixem deliberacions del *consell* de la ciutat relatives a assegurances marítimes de l'any 1452,[24] hem assignat provisionalment aquest any a les ordinacions, tot esperant de poder-ne comprovar algun dia la datació exacta.

5) Les ordinacions promulgades pel regent de la vegueria Arnau-Guillem Pastor i el batlle Pere-Joan Serra el 14 de novembre de 1458.[25] Constitueixen una altra redacció total, que derogà i substituí les anteriors.

6) Les promulgades pels mateixos oficials el 31 d'octubre de 1461.[26] Són només una correcció de les anteriors, que deixaren vigents. Hi ha també d'altres correccions posteriors.[27]

7) Les ordinacions promulgades pel regent de la vegueria Antoni-Pere de Rocacrespa i el batlle Guillem Ponçgem el 3 de juny de 1484.[28] Constitueixen també una altra redacció total, que derogà i substituí les anteriors. Sembla que foren objecte de correcció el 1494.[29]

Aquestes ordinacions s'anaren incorporant, ja al segle XV, als manuscrits del *Llibre del Consolat de Mar:* així, el ms. E.124 de la Biblioteca Nacional de París conté les del 1436; el ms. E.56 de la mateixa Biblioteca insereix les del 1458; i el ms. 989 de la Biblioteca de Catalunya conté les del 1452, que reproduïm ací.

De les ordinacions esmentades, la redacció més completa, com a més tardana, és la del 1484. És precisament aquesta redacció la que fou adoptada a Perpinyà, com després veurem, i és també la que hom inserí en les edicions del *Llibre del Consolat de Mar,* la primera de les quals (1484 - 85) és ben contemporània d'aquesta redacció de les ordinacions. És per això que aquesta redacció del 1484 ha estat traduïda, amb el *Llibre del Consolat de Mar,* a l'italià i publicada diverses vegades en aquesta llengua, i ha estat també, en general, la més coneguda de tota la sèrie, tant a casa nostra com a fora.[30]

[24] AHCB, *Deliberacions,* 1452, fol. 13 v.

[25] Publicades per CAPMANY, II, pàgs. 547-553, doc. 377; i per VALLS I TABERNER, 51-71.

[26] Publicades per CAPMANY, pàgs. 570-571, doc. 388; i per VALLS I TABERNER, 73-76.

[27] AHCB, *Deliberacions,* 1461, fol. 13 i 19v; 1462, fol. 176v i 194; 1465, fols. 20, 42 i 80; 1469, fols. 41, 46, 61 i 69; 1470, fols. 73 i 87.

[28] Publicades per VALLS I TABERNER, 77-105.

[29] AHCB, *Deliberacions,* 1484, fol. 64; 1494, fol. 51.

[30] VALLS I TABERNER, 7, i *Llibre del Consolat,* ed. E. MOLINÉ (Barcelona 1914), 217-225, que conté també el text d'aquestes ordinacions. Hom no ha fet encara un estudi comparatiu d'aquestes ordinacions del 1484 amb les del consolat de Burgos del 1537, tot i que és ben clara la influència dels consolats de Barcelona i València sobre aquell (vegeu A. GARCIA, *La influencia de los consulados de mar de Barcelona y Valencia en la erección del consulado de Burgos, BSCC,* XLV (1969), 225-244.

III

Les ordinacions de la vila de Perpinyà sobre assegurances

Mai no havíem sentit parlar de l'existència d'ordinacions de Perpinyà sobre les assegurances marítimes. Per això ens vingué de nou de trobar-ne unes dins la documentació inclosa en el *Liber privilegiorum consulatus maris ville Perpiniani,*[31] les quals comparàrem amb les diferents redaccions de la sèrie o cicle de Barcelona, fins a poder establir que aquestes ordinacions de Perpinyà reprodueixen el text de les de Barcelona en llur redacció del 3 de juny de 1484, que abans hem ressenyat sota el núm. 7. És per aquesta circumstància que no en donem el text íntegre, sinó que ens limitem, en l'apèndix 2, a donar la transcripció del pròleg, que és diferent del de Barcelona, i a assenyalar la correlació dels capítols d'aquestes ordinacions de Perpinyà amb els del text de Barcelona, exposant ací en forma global o conjunta les escasses variants que hi hem trobat entre ambdós textos.

Aquestes ordinacions semblen haver estat les primeres — i potser les úniques — de Perpinyà sobre les assegurances marítimes, perquè en el pròleg hom justifica llur promulgació «per falta de ordinacions», manifestació que sembla indicativa que abans no n'hi havia. Les ordinacions foren fetes i promulgades pels cònsols de la vila de Perpinyà, Jordi Pinya, Jaume Joan, Joan Borolla, Miquel Sunyer i Francí Carbó, llur promulgació havent estat precedida de consulta «ab molts pròmens e burgesos e mercaders en la dita negociació mercantívol pràctichs y experts».[32] Cal tenir present que els *cònsols de la vila* eren a Perpinyà els representants del municipi, és a dir, una magistratura pariona a la dels oficials que a Barcelona eren anomenats *consellers* i a València i Mallorca *jurats,* i cal, per tant, no confondre'ls amb els *cònsols de mar,* els quals eren oficials diferents i que a Perpinyà, com a les altres ciutats marítimes esmentades, eren només dos.

El contingut d'aquestes ordinacions de Perpinyà és, com ja hem dit, una reproducció literal de les ordinacions promulgades a Barcelona el 3 de juny de 1484. Les variants d'adaptació que hem trobat en el text de Perpinyà, en confrontar-lo amb el de Barcelona, són aquestes:

1) El pròleg del text de Barcelona fou suprimit i substituït per un de nou, relatiu a Perpinyà, que és el que reproduïm a l'apèndix 2.

[31] APO (FLM), *Liber privilegiorum consulatus maris,* fols. 71-77 v.
[32] Veg. Apèndix 2.

2) En tots els capítols foren eliminades les referències als *consellers* i *pròmens* de Barcelona i substituïdes per les referències oportunes als *cònsols de la vila* de Perpinyà. Així mateix, les referències a la *ciutat de Barcelona* foren substituïdes també per altres a la *vila de Perpinyà* o a les localitats marítimes veïnes (Portvendres, Cotlliure, Aigües Mortes).

3) També sembla una variant d'adaptació la continguda en el cap. XXX (23 del text de Barcelona), en el qual la referència del text barceloní al «principat de Catalunya e regne de València o de Mallorques, Manorques, Yvissa», és substituïda en el text de Perpinyà per la del «principat de Catalunya, comtats de Rocelló, Languedoch e Provença e regne de Mallorches, Manorches, Yviça».

4) I finalment sembla també deliberada la supressió en el darrer capítol (XXXII de Perpinyà = 25 de Barcelona) de l'últim paràgraf, que conté la reserva, pels consellers, de la facultat d'interpretar, corregir i esmenar les ordinacions.

Les altres variants que s'hi observen són purament ortogràfiques i de còpia, a més d'algun mot substituït, afegit o eliminat. Al capítol XXV (= 19 del text de Barcelona) també hi ha una supressió, però no és segur que sigui deliberada, i pot tractar-se d'un salt de copista, com d'altres n'hi ha dins el mateix text de Perpinyà.

Perquè hom vegi clarament la diferència entre un text i l'altre, heus ací a continuació els dos textos d'un dels capítols que tenen més variants:

TEXT DE BARCELONA, cap. 3

«Item ordonaren los consellers e pròmens de la dita ciutat, que qualsevol robes e mercaderies qui·s carregaran en qualsevol parts del mon, per portar en la present ciutat de Barchinona, e, per lo semblant, qualsevol navilis o fustes ab qui·s carregaran dites robes, o cambis dats a risch dels dits navilis o de robes, e les robes e mercaderies qui·s carregaran en Barchinona, ara sien de genovesos, ara de inimichs del senyor rey, e los navilis o fustes ab qui·s carregaran dites robes, e los cambis dats a risch de dits navilis o de fustes o de robes, puxen ésser assegurades en Barchinona fins en los tres quarts, e no més avant, del ver cost, comprès los spetxaments e cost de la seguretat.»

TEXT DE PERPINYÀ, cap. VII

«Item ordenaren los dits honorables cònsols de la dita vila de Perpenyà, que qualsevol robes e mercaderies qui·s carregaran en qualsevol parts del món, per portar e descarregar del Port Vendres de Cobliure fins a descarregador d'Aygües Mortes, e, per lo semblant, qualsevol navilis o fustes ab qui·s carregaran dites robes, o cambis dats a risch dels dits navilis o de robes, e les robes e mercaderies qui·s carregaran en dits lochs axí de amichs com de inimichs del senyor rey, e los navilis o fustes ab qui·s carregaran dites robes, e los cambis dats a risch de dits navilis o de fustes o de robes, puxen ésser assegurades en la vila de Perpinyà fins en los tres quarts, e no més avant, del ver cost, compresos los spatxaments e cost de la seguretat.»

En suma, doncs, l'adaptació que hom féu a Perpinyà d'aquestes ordinacions barcelonines del 1484 fou molt lleugera, car no aportà res de nou al règim jurídic del contracte d'assegurança, i es limità a reproduir el de Barcelona literalment.

El problema que resta pendent sobre aquestes ordinacions de Perpinyà és el de llur datació, que no dóna el manuscrit del *Liber privilegiorum*. Evidentment són posteriors al 3 de juny de 1484, dia de promulgació de les ordinacions de Barcelona que els serviren de patró. Dins el manuscrit del *Liber privilegiorum*, en el qual els documents segueixen per sèries un ordre sensiblement cronològic, el document datat que segueix aquestes ordinacions dins la mateixa sèrie és un del 17 d'octubre de 1495.[33] En conseqüència, és entre aquestes dues dates, que sembla que cal situar cronològicament les ordinacions. Una indicació cronològica molt útil és la dels noms dels *cònsols de la vila* que les promulgaren, els càrrecs dels quals són una clara indicació de l'any de promulgació. Amb l'auxili de la documentació del consell de Perpinyà, que no hem tingut ocasió d'examinar, potser serà fàcil d'establir amb precisió aquesta datació, sigui per algun llibre o col·lecció d'ordinacions, sigui pel mateix llibre del consell, si es conserven els volums relatius a aquells anys.

IV

El procés històric de formació de l'assegurança

No és pas ara ocasió escaient d'allargar-nos massa en l'examen històric de tots i cadascun dels elements constitutius del contracte d'assegurança, examen que requereix un espai i un temps de què ara no disposem. Però tindríem la recança d'un silenci improcedent, si no fèiem unes breus referències a la formació històrica d'alguns d'aquests elements, tal com es deriven de les ordinacions de Barcelona i dels altres textos examinats, perquè és precisament en aquesta formació on es remarca millor el valor històric de les unes i dels altres i es precisa l'esquema històric del que fou l'assegurança al nostre país als segles XIV i XV.

Cal tenir present que quan les ordinacions de Barcelona començaren d'ocupar-se de l'assegurança, aquest contracte portava ja al nostre país molts anys de vida espontània sense normes específiques, i, en conseqüència, la preocupació fonamental de les ordinacions del cicle de Barcelona — en el

[33] *Loc. cit.* a la nota 31, fol. 78-78 v.

qual cal comptar, com ja hem vist, les de Perpinyà — era de sotmetre l'assegurança a normes jurídiques clares i precises, i evitar els malentesos i les situacions incertes. Per això totes les ordinacions d'aquest cicle, i molt singularment les primeres redaccions, es caracteritzen encara per una rigidesa ben medieval. La redacció del 1484, però, representa ja un clar moment d'obertura i de major llibertat i flexibilitat en la contractació. Vegem-ho.

a) *Els elements personals: assegurat i assegurador i llurs obligacions fonamentals.* — El contracte d'assegurança, probablement ja des del segle XIV, s'havia configurat sota l'esquema d'un assegurat únic i un assegurador gairebé sempre plural. Les primeres redaccions de les ordinacions exigien que signés el contracte, o l'assegurat personalment, o un seu representant amb poder bastant o que s'obligués en nom propi a obtenir la ratificació del contracte per l'assegurat, als quals exigien, en el moment de la signatura del contracte, el jurament que les coses assegurades eren pròpies de l'assegurat (ord. 1435 cap. 8; ord. 1452, cap. 8), exigència equivalent a la prohibició de contractar l'assegurança per compte d'altri que hi pogués tenir interès. Les ordinacions del 1458 afegiren la possibilitat que les coses assegurades poguessin ésser també pròpies de partícips de l'assegurat (cap. 8); i les del 1484 admeteren ja plenament la possibilitat d'assegurar per altri *havents part o interès* en les coses assegurades (cap. 9).

La paga de la prima, obligació fonamental de l'assegurat, totes les ordinacions exigeixen que sigui feta de present, i priven d'eficàcia el contracte, fins que la prima no sigui pagada (ord. 1435, cap. 10; ord. 1452, cap. 9; ord. 1458, cap. 14; ord. 1484, cap. 15).

La pluralitat dels asseguradors, que generalment signaven el contracte en forma successiva i per una quantitat determinada, plantejava un problema jurídic molt característic, el de la unitat o pluralitat de les obligacions resultants, i en el darrer cas, el de la prelació entre les diferents obligacions. Gairebé d'antuvi, les ordinacions resolgueren el problema amb un sentit jurídic clar i definitiu, declarant el principi de la unitat de l'obligació dels asseguradors, que així resultava mancomunada i eliminava totes les qüestions de preferència (ord. 1435, cap. 6; ord. 1452, cap. 6; ord. 1458, cap. 15; i ord. 1484, cap. 16).

L'obligació fonamental de l'assegurador és de pagar a l'assegurat la indemnització, en cas de produir-se el sinistre que ocasiona la pèrdua o dany a les coses assegurades. Les accions clàssiques de l'assegurat per a fer efectiva aquesta obligació de l'assegurador són dues: una acció normal o ordinària, anomenada acció d'avaria, i una acció excepcional, que només pro-

cedeix en determinats casos, anomenada acció d'abandonament. Totes les redaccions de les ordinacions, àdhuc les del 1484, només contemplen i regulen l'acció d'avaria, que és la normal, i la regulen — casuística a part — a base d'una paga immediata per l'assegurador, amb caució per part de l'assegurat, per a garantir la restitució a l'assegurador de tot allò que aquest hagués pagat de més, una vegada feta declaració judicialment sobre la procedència de la indemnització i la liquidació del dany (ord. 1435, caps. 11-14; ord. 1452, caps. 10-13; ord. 1458, caps. 23-29; ord. 1484, caps. 19-23).

El dret d'abandonament és una particularitat molt característica de l'assegurança marítima, que no té parió en les altres assegurances, i consisteix en el dret que té l'assegurat en determinats casos de pèrdua real o presumpta de les coses assegurades (pèrdua de la nau, naufragi, incapacitat de la nau per a la navegació, manca de noves, descàrrega de la nau manada per autoritat, etc.) d'abandonar a l'assegurador les coses assegurades, en l'estat en què es trobin, i cobrar íntegra la suma assegurada. De bell antuvi fa estrany que les ordinacions del cicle de Barcelona no facin cap referència a aquest dret d'abandonament. Però potser no ho és tant, d'estrany, perquè aquest dret només el tenim documentat a partir de la primera meitat del segle XVI. A l'apèndix 3 donem el text d'un document atorgat a Mallorca el 16 de febrer de 1535, pel qual dos notaris mallorquins venen a un llibreter de la mateixa ciutat diverses mercaderies, les quals havien estat abandonades als asseguradors — entre els quals hi havia els dos notaris venedors — pels assegurats, en ocasió del naufragi a la platja de València de la nau que les portava de Flandes. Les altres referències documentals que coneixem d'aquest dret d'abandonament són també del segle XVI.[34] En conseqüència, sembla que aquest dret no és pas una particularitat institucional primitiva del contracte d'assegurança, sinó un expedient introduït els darrers anys del segle XV o els primers del XVI, per tal d'evitar les accions judicials de declaració de procedència de la indemnització i de liquidació del dany, fent-ho tot plegat extrajudicialment en una mena de compte rodó.

b) *Els elements reals: La cosa i l'interès assegurats, la suma assegurada i el risc.* — Durant el segle XIV, en els primers temps del contracte d'assegurança, sembla que hom només la practicava sobre els diners prestats a risc de mar i sobre les mercaderies embarcades, car l'*Orde judiciari* de

[34] G. CÉSPEDES DEL CASTILLO (*loc. cit.* a la nota 4, p. 86 nota 118) dóna exemples de documents de l'Arxiu de Protocols de Sevilla, dels anys 1527, 1550, 1551 i 1559. També en parlen les ordinacions del consolat de Burgos el 1537 i les del consolat de Sevilla el 1555.

València només parla d'«assegurament de diners e de robes».[35] La pràctica de l'assegurament sobre la nau («seguretat sobre lo buch del navili») sembla més tardana, bé que cal tenir present que les ordinacions del 1432 i el 1435 ja en parlen (caps. 1 i 7). L'element de la nau que, sembla, oferí més dificultats per a l'assegurança fou l'eixàrcia, puix que les ordinacions del 1452 (cap. 3, pr. 2) ho remarquen així quan diuen «per ço com fort difícilment algun vol pendre risch sobre exàrcies dels navilis». La introducció d'aquesta assegurança, la feren precisament aquestes ordinacions amb un curiós expedient, consistent a causar l'assegurança, no pas sobre el risc propi de l'eixàrcia, sinó sobre el risc del buc o casc de la nau, bé que amb valoració pròpia i independent de l'eixàrcia. Aquesta assegurança de l'eixàrcia era, doncs, encara el 1452, una assegurança accessòria de la del casc o buc.

Amb un criteri força rígid encara, les ordinacions del 1435 i el 1452 (cap. 7) prohibien que, en un mateix navili i per un mateix viatge, aquell qui havia signat en una assegurança, pogués signar en una altra de relativa al navili, a les mercaderies o als diners d'aquell mateix viatge. El precepte desaparegué ja de les ordinacions següents, les quals amb aquest silenci donaren entrada a la possibilitat d'assegurar, en contractes independents i per les mateixes persones, coses diferents i interessos diferents d'un mateix viatge en un mateix navili.

La introducció de la suma assegurada com a element essencial del contracte és obra de les ordinacions del 1452 (cap. 3), les quals exigien la taxació prèvia de les coses assegurades. Sobre aquesta suma podien assegurar-se els tres quarts, i només les ordinacions del 1484, més liberals, permeteren d'assegurar fins els set vuitens (cap. 1).

I, finalment, les ordinacions del 1458 consideraren el risc com a element essencial del contracte (caps. 18 i 19) i en declararen la nullitat quan les coses assegurades eren ja perdudes al temps de la celebració, talment que hom pogués saber nova de la pèrdua a Barcelona a una velocitat — que s'ha fet clàssica en el dret d'assegurances — de llegua per hora des del lloc de la pèrdua (caps. 16 i 17).

c) *La forma del contracte: pòlissa i escriptura notarial.* — Originàriament el contracte d'assegurança, com a consensual que és per natura, no es trobava subjecte a una forma determinada, tot i que normalment es constatés per escrit. Les ordinacions del 1435 encara admeten aquesta lli-

[35] *Loc. cit.* en nota 10, p. 315.

bertat de forma permetent que els contractes fossin redactats per «notaris o altres» (cap. 8). Per contra, la redacció del 1452 inicia un principi formalista, privant d'eficàcia judicial les assegurances redactades en pòlisses o albarans (cap. 7). Les ordinacions del 1458 reforçaren aquest principi formal fent obligatòria la intervenció notarial i declarant la nullitat dels contractes d'assegurança redactats en document privat (cap. 7), precepte que mantingué encara la redacció de les ordinacions del 1484 (cap. 7).

En aquesta ràpida llambregada que hem donat dels trets institucionals més característics de l'assegurança al segle XV es veu ben clarament com s'anà configurant i precisant la institució en aquell segle. Les ordinacions del cicle de Barcelona, pel fet d'haver estat l'instrument de canalització jurídica d'aquest procés de configuració de l'assegurança en el quatre-cents, representaren una aportació substancial al dret d'assegurances universal.

APÈNDIX

1

Ordinacions de la ciutat de Barcelona sobre assegurances marítimes

Any probable: 1452

Seguretats

Ara hojats per manament del honorable mossèn Arnau Guillem Pestor, cavaller regent la vaguaria de Barchinona, he del honorable mossèn Anthoni Pujades, batlle de la ciutat, com se pertany ha lur juredicció:

[1] Ordonaren los dits consellers e pròmens de la dita ciutat, que attès que en temps passat ordonacions éran estades fetas sobre les saguretats merítimes he marcantívols qui:s fan sobre navilis, canbis, robes e mercaderias he avés, les quals, per la concurrència del temps e per altres asguarts rahonables, afraturaven de conmutació e o en la major part de aquelles de correcció he esmena, e sia ha ells vist e rahonable ésser pus útil a la cosa pública de la dita ciutat, conmutar e de nou ordonar sobre las ditas saguretats, que interpretar en cascuna part de aquellas; per tant, volents en las dites coses saludablement, líquidament he clara provehir, anullaren e revocaren totes las ordinacions sobre las dites saguratats fetes, decernides per aquellas en juy ne fora juy no poder-sse profeïr, sinó tant com toquen per so qui fos estat fet ho exercitat en vigor de aquelles fins la present jornada.

[2] E primerament, per gran he avident utilitat de la cosa pública de la dita ciutat e per ben avenir del exercici de la mercaderia, ordonaren los consellers e pròmens de la dita ciutat, que d'equí avant navilis ho altres fustes qui no sian de vessalls del senyor rey, ne cambis donats a risch de tals navilis ho fustes, ne encara qualsevol robes ne mercaderias [o] avés careguats hon se vulla e de qui·s vulla sian, en tals nevilis ho fustes

qui no sian de vessalls del senyor rey, no puguen ésser assegurats ho assegurades en Barchinona en tot ho en part en alguna manera; e si serà fet lo contrari, tals seguratats no puguen aprofitar ha aquells per qui·s serian fetas les dites seguretats, ne per aquelles a paguar puxen ésser convenguts los asaguradós en juy e fora juy.

[3] *Item* ordonaren los dits consellers e pròmens de la dita ciutat, que los navilis e o altres fustes qui sian de vassalls del senyor rey e o canbis donats a risch de aquells e qualsevol robes, mercaderies e havés an aquells carreguades e carreguats, puxen ésser asegurades en Barchinona fins los .III. quarts de la valor dels dits navilis ho fustes, canbis, robes, mercaderies e havés, e no més avant. E es antès, emperò, que abans que la seguratat sia feta e fermada, haja ha ésser estimat lo navili ho fusta, sobra la qual la seguratat seria causada per los cònsols de la mar de Barchinona ab consell de pròmens, e de la dita estima, tanta quanta ne serà estada feta, se haja a fer menció en la carta de la seguratat.

E per ço com fort difícilment algun vol pendre risch sobre exàrcias dels navilis, és declarat que, concordant-se·n les parts, la seguratat se puxe causar sobre los navilis ho fustes he exàrcias he areus de aquelles e per tota la vera extima qui·n seria estada feta, com dit és, per los dits cònsols ab consell de prohòmens, encara que los aseguradós per pacte no córeguan lo risch, sinó tan solament sobre lo buch del navili ho fusta, sobra lo qual la seguratat serà causada.

És més avant declarat, que si a risch dels dits navilis ho fustes, mercaderias e avés se prenian per los patrons ho altres, qui aguessan part en aquells ho per altres persones de qui foçen, canbis, que tals canbis aguessan éssar compreses en la dita extima e deduyts en son cars de les seguretats qui fetas serian en tot o en part, fins als dits .III. quarts de la valor dels dits navilis o fustes ho parts de aquelles ho robes o mercaderies he avers, *iuxta* la dita extima.

És més avant declarat, que aquell qui·s serà fet asegurar en Barchinona fins en los dits .III. quarts, no·s puxe fer assegurar an altra part en lo sobre pus; e si·u farà e res se avia a paguar per la dita seguratat, que·ls aseguradós qui aurian asegurat en Barchinona puxen deduyr e llevar de tota la quantitat que aurien asegurada tot sso e quant lo asegurat an altra part ultra los dits .III. quarts se s[t]aria fet asegurar, e aguesan los dits aseguradós gonyat tot lo cost ho preu que aurian agut per fer la seguratat.

[4] *Item* ordonaren los dits consellés e pròmens, per ço com los navilis e altres fustes de vesalls del senyor rey naveguaran fort a tart ves les parts de Ponent dellà lo estret de Gibraltar fins en Flandes e o Anglaterra, e los mercadés vesalls del dit senyor acustumen de aquelles parts portar ho trametre ha aquestes parts robes, mercaderies he avers, los quals asajan de portar o trametra assí ab aquells navilis qui·s troben, ha aquelles parts asegurar no·s podien, és declarat que, si tals robes, mercaderies he avés se volen carreguar en Flandes e o en Anglaterra ho en altres qualsevol parts dellà l'astret de Gibaltar, en aquell loch ho lochs hon se voldran carreguar, se puxen e ajan facultat de carreguar aquelles tals robes, mercaderies e avers en qualsevol navilis e altres fustes qui no sian de vesalls del dit senyor rey, e aquelles tals robes, mercaderies he avers de vasalls del dit senyor puxen ésser asegurades en Barchinona fins en lo ver cost de les dites robes, mercaderies e avers carreguats en qualssevol navilis ho altres fustes, les presents ordinacions en res no contrestants.

[5] *Item* ordonaren los dits consellés e pròmens, que en les cartes qui·s faran de les dites seguratats, aquells qui·s faran asegurar ajan a fer metre e posar les vertaderes estimes dels navilis ho altres fustes, ho los vertedés costs de les coses que faran asegurar e no més avant, ab los quals sian aplicades les mecions per ells fetes, fins sian estades carreguades, exceptat que no hi puguen aplicar lo cost de las aseguratats, e que no s'i

puxen metre semblants paraules «vàleguan més ho menys» ho «aja ho no haja», ne tals o contresemblants peraules puxen aprofitar ha aquells qui·s faran asegurar, ne noure als aseguradós.

E per ço com fort sovint alsguns se volen fer assegurar sobre navilis ho altres fustes, e ho canbis donats a risch de aquells, ho sobre robes, mercaderies he avers an aquells carreguats, qui no partiran de Barchinona, ans partiran de altres parts, ignorans les vertaderes extimes ho costs de las dites cosas, e per consegüent no sia posible de metra en les seguretats les dites extimes dels navilis ho altres fustes e los vertaders costs de les coses, sobre les quals la seguretat serà causada: per tant és declarat, que en les cartes de tals seguratats no sia mesa extima alguna designada, sinó que digua que és extimada aquella cosa sobra la qual la seguratat serà estada causada, so que serà estat extimat, ho so que aurà costat ab les macions; e si entre les parts ne era debat ho qüestió, sia remesa la discissió de aquella a coneguda dels dits cònsols ab consell de pròmens.

[6] *Item* hordonaren los dits consellés he pròmens, per tolre costions e debats entre les parts, que per les seguratats qui·s faran, no puxe ésser prioritat de temps ne milloria de dret, per rahó de les fermes dels aseguradós de una matexa saguratat, encara que sian fetes sots diversses jornades, per tal com totes les fermes dels asseguradós an esguart a la primera ferma he a una matexa obligació e contracte.

[7] *Item* hordonaren los dits consellés he pròmens, per refrenar la embició de molts aseguradós, qui en un matex navili ho fusta he un matex viatge ferman en diversses seguretats, que algun ho alguns qui ajan asegurat una veguada sobre algun navili ho fusta ho sobre robes, mercaderies e havés an aquell carreguats, no puxe ne·ls sia lícit fermar en altre, ans se ajan a fer migenssant carta pública en poder de notari de Barchinona; e si era fet lo contrari, que aquelles tals seguretats, ab les dites pòlices ho alberans fetes o en altra manera, no fos donada fe nanguna en juy ho fora juy, ne per aquelles, aquells qui·s serian fets asegurar, puxen en Barchinona ho en altra qualsevol part convenir los aseguradós, encara que les coses sobre les quals la seguretat seria estada causada, foçen perdudes en tot ho en part alterades; e aquells qui aurian preses les dites seguretats ab pòliçes o ab albarans ho en altra manera, sien encorreguts en bant de tanta cantitat com aurian asegurada, e encara de tanta cantitat com aurian rebuda per fer les dites seguretats; e que los qui faran asegurar, ne los aseguradós, no·s puxen estrer en fer lo contrari de les dites coses, per pacte ho per qualsevol altra manera, ne puxen renunciar a les presents ordinacions, encara que aquell pacte fos ab sagrament roborat, ans tals renunciacions e sagraments focen aguts per no fets, attès majorment que les presents ordinacions són causades per gran hotilitat de la cosa pública e de la ciutat.

[8] *Item* hordonaren los dits consellés he pròmens, que los notaris qui pendran les cartes de las ditas seguratats ho lurs jurats, ajan e sian tenguts causar aquelles per pacte entre les parts sobre assò convengut, adobtant e causant aquelles tant con fer se puxe, segons les presents ordinacions, e no en altra forma ho manera; en les quals seguretats ajan ha fermar aquells qui·s faran asegurar ho altre per ells, avent ple poder ho obliguant-se en nom propi *de rato habendo,* e jurant que aquelles coses que fan asegurar són lurs pròpries ho de aquells per qui les fan asegurar, e que no·s són fets asegurar en altra part; e si o són ho si·u faran, que sien tenguts de continent denonciar-o als aseguradós; e que la seguratat que fan fer és vera e no ficta; e que en la carta de la dita saguretat los asseguradós per pacte se obliguen en persona e béns axí com per canbis e migensant sagrament, aferman que les fermes lurs són veres e no fictes.

[9] *Item* hordonaren los dits consellés e pròmens, que tots aquells qui·s faran asegurar, agen e sian tenguts donar obra ab acabament, de paguar complidament e

realment e de fet a cascun asagurador so qui serà estat pactat de paguar per fer les dites saguratats, axí que la dita saguratat no aja aficàcia o valor, ne per lo qui·s farà asegurar ne per lo asegurador, fins a tant que la cantitat qui·s aurà a peguar per fer la dita saguratat sia estada rebuda per lo asegurador reyalment e de fet, e fins a tant que aquell qui·s farà asegurar aja prestat en poder del notari, qui pendrà la carta de la dita seguretat, lo dit sagrament que ha a prestar, segons en lo prop presedent capítol és contengut.

[10] *Item* ordonaren los dits consellés e pròmens, que tots e sengles asseguradós sien tenguts he ajan a paguar ha aquells qui·s seran fets asegurar en Barchinona, segons forma de les presents ordinacions, les quantitats asegurades ho aquella part qui serà demanada, dins .II. ho .III. ho .IIII. mesos, diferenciats segons les distàncies dels lochs hon les coses asegurades deurien ésser portades ho trameses, comtadós del jorn que nova serta seria estada en Barchinona del dan o cas seguit ha les coses asegurales, és a saber: si les coses asegurades devian ésser portades ho trameses dins Catalunya ho regne de València ho de Mallorques, Manorques he Hiviça, que la pagua de la dita seguretat aja loch dins .II. mesos; e si les coses devian ésser portades ho trameses dellà los dits lochs, pus no passen los regnes de Nàpols ho de Sicília ho de Berbaria ho de Màligua, que la pagua de la dita saguretat aja loch dins .III. mesos; e si les dites coses devian ésser portades ho trameses més anllà dels dits lochs en qualsevol part pus luny, la pagua de la dita saguratat aja loch dins .IIII. mesos.

E si serà cas que del navili ho fusta, ha hon o sobre al qual la seguretat serà estada feta, no·s sabrà nova alguna, per tal com a veguades perexan en la mar, que no se·n pot res saber, que pasats .VI. mesos que nova alguna no·s sebrà de aquell en Barchinona, agués loch la pagua de les seguratats, axí com si fos nova serta de la pèrdua del dit navili ho fusta, e ladonchs puxen ésser demanades he exequtades les seguretats; per les quals seguretats sia feta execució promta per los dits cònsols, axí com de canbis. E si per part dels aseguradós seran oposades qualsevol excepcions, per les qual pretenguessen no ésser tenguts a paguar las cantitats asegurades, que, aquelles excepcions no contrestans, en tot cas, pus nova serta a conaguda dels cònsols fos en Barchinona del dan, sinestra o cas enseguit a les coses asegurades, e pus fos pasat lo temps prefigit, si raquest serà per part de haquells qui·s seran fets asegurar, los aseguradós sian axecutats en les cantitats asegurades ho en aquella part de aquelles qui·ls serà demanada.

[11] Declaren, emperò, los dits consellés e pròmens, que los asegurats qui rebra voldran tals seguretats, en les quals per los aseguradós seran hopposades excepcions de no ésser tenguts a paguar aquelles, en l'acte de la recepció que faran de les cantitats asegurades, àjan e sian tenguts prestar caució ab fermances bastans a coneguda dels cònsols, ab la qual se obliguen als dits asaguradós, que si dins un any aprés la dita recepció continuament seguidor ells no avien fet liquidar per sentència dels dits cònsols pasada en cosa jutjada, que la dita recepció aurían feta de les cantitats asegurades justament e rahonable, que ells restituirien e sían tenguts a restituir als dits aseguradós les dites cantitats, que rebudes aurían de e per les dites saguratats, ensemps ab .II. sous per liura de interès de canbi de moneda a rahó de any; e ladonchs cascuns dels dits asegurats e aseguradós fos e romangués en son plen dret, de he per les dites saguratats e per les accions e excepcions, qui a cascú d'ells pertangués per rahó de aquelles.

[12] Encara, emperò, que los asegurats no puxen ho no vullen prestar les dites caucions qui demanades los seran e conagudes deura ésser dades per los dits cònsols, e gequiran posseyr als aseguradós les quantitats asegurades, e aprés serà liquidat per los dits cònsols per sentència pasada en cosa jutjada, haver loch pagua de les cantitats asegurades ho de part de aquelles, que de continent los dits aseguradós focen tenguts a paguar als asegurats les cantitats en les quals serian estats condempnats per

los dits cònsols. Emperò, si per los dits asegurats, ultra les obligacions resultans de les seguretats, serà demanada denant los dits cònsols seguretat de juy als dits aseguradós per les cantitats asegurades e per lo sobrepús, que·ls dits aseguradós la aguésan a prestar a conaguda dels dits cònsols.

[13] Declaren, emperò, los dits cònsols [*sic*] e pròmens, que de continent com nova serta serà en Barchinona del dan o cas enseguits a les coses asegurades, que axí lo asegurat com lo asegurador o qualsevol d'ells, abans que sia pervengut lo temps en lo qual deu haver loch pagua de les cantitats assegurades, puxen intemptar lurs accions, sso és, aquell ho aquells d'els qui intemptar les voldran contra l'altre, sens paguar les cantitats asegurades, denant los dits cònsols, per aclarir he enlestir e fer desicir, si aurà ho deurà aver loch pagua de les dites seguretats ho no. Emperò, si abans que fos aclarit per sentència pasada en cosa jutjada, no deura aver loch pagua de les dites seguretats, era pervengut lo temps dins lo qual deuria aver loch pagua de aquelles, segons desús és declarat, que en tot cas los aseguradós aguessen a paguar los dits asegurats de les cantitats qui·ls serian demanades en vigor de les dites seguretats, prestada per aquells asegurats la caució desús dita.

[14] *Item* ordonaren los dits consellés e pròmens, que algun corredor no puxe ne gos entrevenir en alguna manera en fer seguretats contra forma de les presents hordinacions ho alguna de aquelles, ne puxe pendra ne haver directament ho indirecta dels contractes de les seguretats, per son salari e treballs, més avant de .II. sous per centenar de liures, los quals ajan [a] paguar aquells qui·s [fan] asegurar, axí que dels aseguradós no puxen pendre ho aver res. E si contrafaran en les dites coses ho en alguna de aquelles, incórreguen lo corredor ho corredós en cascuna veguada en ban de deu ll., dich deu liures.

Dels quals bans en les presents ordinacions contenguts, sian fetes .III. parts aguals, la una de les quals sia del hoficial qui·n farà la execució, e l'altra part sia del asegurador, e l'altra restant terça part sia de les hobres dels murs e dels valls de la dita ciutat.

[15] Reténan-sse, emperò, los dits consellés e pròmens, que si en les presents ordinacions o bans avia algunes coses escures ho duptoses, que ells ho los sucsesós lurs ho puxen esmenar he declarar he interpretar, aytantes veguades com se vullen a lur coneguda.

(BC, ms. 989 *(Llibre del Consolat de Mar)*, fols. 136-139v.)

2

Ordinacions de la vila de Perpinyà sobre assegurances marítimes (1484-1495)

Pròleg

Com per falta de ordinacions, que són gran lum y spill a la negociació de les seguretats marítimes y de la pràticha de aquelles, se sien fetes y·s fan algunes seguretats ineptament e ab molt poch orde, sens lo qual ningun bé persevera, e en poder de corredors hòmens laichs e poch experts en la dita negociació, per hon se han seguit y·s seguexen, e de cade dia s'esperen seguir diversos plets e qüestions inmortals molt diffícils e quasi imposibles per a decisir a determenar-se, sinó ab gran diüturnitat e longuesa de temps,

obstant e causant-ho inhàbil e inepte contractar de aquelles; per tant, los honorables e magnífichs cònsols de la vila de Perpenyà que vuy són los magnífichs mossèn Geordi Pinya, Jacme Johan, Joan Borolla, Miquel Sunyer e Francí Carbó, zeladors del bé i redrés de la mercaderia, membre molt principal de la república de la dita vila, comunicat e conferit, a major cauthela, sobre dit negoci ab molts pròmens e burgesos e mercaders, en la dita negociació mercantívol pràtichs y experts, en virtut de privilegis a la universitat de la dita vila atorgats e de la facultat ab aquells dits privilegis als magnífichs e honorables cònsols de la dita vila attribuïda e consentida feren, statuhiren y ordinaren les ordinacions de seguretats marítimes següents y devall insertes e contengudes:

Ara ojats tothom generalment

Correlació dels Capítols

TEXT DE PERPINYÀ	TEXT DE BARCELONA DE 3-VI-1484 (ed. Valls i Taberner)
II, III, IIII i V	1
VI	2
VII.	3
VIII	4
VIIII	5
X	6
XI	7
XII	8
XIII	9
XIIII	10
XV	11
XVI	12
XVII	13
XVIII	14
XVIIII	15
XX	16
XXI	17
XXII	18
XXIII, XXIIII, XXV i XXVI	19
XXVII	20
XXVIII	21
XXVIIII	22
XXX	23
XXXI	24
XXXII	25

(APO, Fons de la Llotja de Mar, *Liber privilegiorum consulatus maris,* fols. 71-77 v.)

3

Els notaris Antoni Boscà i Pere Mas, com a assegurador, venen a Gabriel Fàbregues diverses mercaderies, que havien estat objecte d'abandonament pels assegurats, en ocasió del naufragi a la platja de València de la nau que les portava de Flandes.

Palma de Mallorca, 16 febrer 1535

Die martis .XVI. mensis Februarii anno .M.D.XXX. quinto.

Nos Anthonius Boscà et Petrus Mas, notarii Maioricarum, tam nomine proprio quam aliorum assecuratorum infrascriptarum mercium, pro quibus de rato habendo promittimus gratis etc., vendimus vobis honorabili Gabrieli Fàbregues, bibliopole, presenti etc. octo dolia o *vaxells entre bótes y carretells,* plena diversis mercibus vulgo dictis *quincallarias,* et aliis mercibus ex Flandria, et ultra unum cucullum o *rollo de concas que són* XVII *pesses,* et duo coria dicta *de la gran bèstia.* Que quidem merces fuerunt dereliqte et tradite assecuratoribus in civitate Valencie, propter naufragium quod passa est navis, que dictas merces aduxerat ad dictum locum sive ad plagiam dicte civitatis, uti de dictis mercibus et raupis constat ex facturis, tam dicte civitatis Valencie quam Flandrie. Predictas itaque merces, prouti sunt, vobis vendimus precio quadringentarum librarum monete Maioricarum, francharum et quitiarum ab omnibus expensis factis a dicta civitate Valencie usque ad presentem civitatem, videlicet in nabulo et eductione illarum ad terram et in vectigalibus et aliis, quas et re habuisse et recepisse, seu verius dictas .cccc. libras, absque dampno et missione nostri et nostrorum, teneamini solvere et tradere discreto Rafaeli Ribes, notario, nomine cuius dicte merces fuerunt onerate et assecurate. Unde renunciando excepcioni, etc. Et sic constituimus, etc. Et titulo, etc. Promitimus facere habere iuxta facturas ut etc. ut in illis continetur, non tamen tenemur vobis neque teneri volumus de aliqua deterioratione seu dampno, videlicet *banyadura,* ruptura et aliis dictarum mercium, quia de bonitate earundem vos estis contenti. Promitimus habere ratum, etc. Obligamus bona, etc. Ad hec ego dictus Gabriel accepto dictam vendicionem predictarum mercium, uti nunc sunt, quia de bonitate earundem contentus, [et] promito dictum precium, ut dictum est, solvere dicto discreto Rafaeli Ribes, notario. Obligo bona mea, etc. Renunciando largo etc.

Testes: discretus Anthonius Martí, notarius, et Anthonius Cases, mercator, in quorum presencia omnes firmarunt.

(AHM, Protocols. Notari Gabriel Sempol. Dia 16-II-1535) [36]

[36] Devem el text d'aquest document al P. Rafael Juan, del Santuari de Lluc (Mallorca), a qui ens plau de fer constar la nostra gratitud.